

УДК 338.242.2

Бугаєнко Н.М.

кандидат економічних наук,

Центр комплексних досліджень з питань антимонопольної політики

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ ПРОФЕСІЙНИХ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

SOME ASPECTS OF REGULATION OF PROFESSIONAL LEGAL SERVICES MARKETS IN THE UK

АНОТАЦІЯ

Розкрито основні характеристики послуг, які надаються представниками вільних професій. Обґрунтовано, що в сучасних умовах господарювання сектору професійних послуг відведено вагомє місце в забезпеченні національної конкурентоспроможності країни. Проаналізовано основні напрями реформування ринків професійних юридичних послуг Великобританії.

Ключові слова: ринки професійних послуг, асоціації, конкуренція, ринкові бар'єри, Управління з добросовісної торгівлі.

АННОТАЦИЯ

Раскрыты основные характеристики услуг, предоставляемых представителями свободных профессий. Обосновано, что в современных условиях хозяйствования сектору профессиональных услуг отведено важное место в обеспечении национальной конкурентоспособности страны. Проанализированы основные направления реформирования рынков профессиональных юридических услуг Великобритании.

Ключевые слова: рынки профессиональных услуг, ассоциации, конкуренция, рыночные барьеры, Управление по добросовестной торговле.

ANNOTATION

The main characteristics of services provided by the representatives of the liberal professions are exposed. It is proved that in modern conditions of managing the professional services sector taken an important place in national competitiveness. The main directions of reforming the markets of professional legal services to the UK are analyzed.

Keywords: the professional services markets, associations, competition, market barriers, the Office of Fair Trading.

Постановка проблеми. Самозайняті фахівці (або представники вільних професій) відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку багатьох європейських країн, роблять значний вклад у розвиток Спільного ринку Європейського Союзу (надалі – ЄС). Вони, як правило, надають послуги, що мають велике значення для виконання основних функцій держави (забезпечення правового захисту громадян, верховенства закону у податковій і соціальній системах, надання медичної допомоги тощо); створюють робочі місця; сприяють економічному зростанню і сприяють підвищенню загального добробуту. Представники вільних професій є висококваліфікованими надавачами послуг (наприклад, юристи, аудиторі, бухгалтері, інженери, медичні практики), тому їх відносять до професій «довіри».

Вихідна позиція ЄС полягає в тому, що ефективний сектор професійних послуг, враховуючи його інноваційну спрямованість, сутте-

во сприяє конкурентоспроможності Спільного ринку. Так, навесні 2013 року Європейська Комісія створила робочу групу з питань вільних професій, яка опікується питаннями діяльності самозайнятих осіб з економічної та правової точок зору. Традиційно проблемою для сектору професійних послуг є присутність негативних екстерналій. Оскільки професійні послуги, як правило, відносять до довірчих благ (коли споживачі не можуть оцінити якість наданих послуг до моменту їх придбання), то асиметричність інформації є однією з вагомих підстав для розроблення дієвого регулювання на таких ринках. Разом з цим, неприпустимим є існування невинуватих ринкових обмежень. Тому пошук оптимального співвідношення державного регулювання ринків професійних послуг та саморегулювання, забезпечення рівних «правил гри» стало пріоритетним напрямом діяльності конкурентних органів країн-членів ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій економічній науці дослідженням діяльності самозайнятих осіб займалися відомі науковці. При підготовці статті були використані праці таких іноземних учених як Є. Прентіс [1], І. Патерсон, М. Фінк [2] та ін. Їх роботи присвячені аналізу економічних та соціальних функцій представників вільних професій, особливостей регулювання їх діяльності, регулювання умов входження на відповідні ринки; проблемі асиметричності інформації; аналізу європейської практики та, загалом, важливості розвитку сектору професійних послуг. Крім цього проаналізовані керівні документи ЄС, зокрема публікація Європейського економічного і соціального Комітету [3], в якій розкрита роль представників вільних професій у розвитку європейського громадянського суспільства, визначено термін «вільна професія»; представлені соціально-економічні показники, які характеризують діяльність самозайнятих осіб у державах-членах ЄС тощо.

Постановка завдання. На початку 2000-х років було встановлено значну розбіжність у регулюванні ринків професійних послуг між країнами-членами ЄС. Європейська Комісія встановила, що правила поведінки були менш обмежувальними, ніж ті, які стосувалися бар'єрів входження на ринок. Так, майже половина

країн-членів ЄС мали дуже суворі правила, що регулювали умови входження на ринок і поведінку для представників юридичних професій. Слід зазначити, що саме з прийняттям Лісабонської стратегії [4] розпочалось інтенсивне формування нових вимог до політики регулювання ринків професійних послуг. У 2005 р. був досягнутий певний прогрес країнами-членами ЄС у видаленні невідповідних нормативних обмежень. Генеральний директорат з питань конкуренції визнав, що його робота полягає не тільки в застосуванні конкурентного законодавства, але й у більш широкому аспекті – у процесі розроблення політики захисту конкуренції з метою підвищення прозорості та розширення можливостей для споживачів (актуалізація кращих практик). Отже, мали місце особливості реформування сектору професійних послуг у відповідних європейських країнах, що і зумовлює актуальність теми та важливість отриманих результатів дослідження.

Метою роботи є аналіз досвіду зниження вхідних бар'єрів на ринках професійних юридичних послуг Великобританії в аспекті забезпечення розвитку конкурентних умов господарювання та вироблення на цій основі пропозицій для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принцип безперешкодності «руху» товарів, робіт, послуг є основоположним для Спільного ринку та гарантує підприємствам ЄС свободу надання послуг на території іншої держави-члена [5]. Слід відзначити наступні основні характеристики послуг, які надаються представниками вільних професій:

- унікальне нематеріальне обслуговування, яке звичайно за своєю природою є інтелектуальним та базується на основі значного досвіду роботи;

- суспільна значимість;
- економічна незалежність діяльності;

- надання послуг відбувається в індивідуальному вимірі (тобто на основі самозайнятості), ґрунтуючись на відповідальності надавача послуг та його особистій професійній манері;

- наявність особливих відносин довіри між клієнтом та надавачем послуг;

- пріоритет якості надання послуг, а не максимізації прибутку;

- дотримання кодексів професійної етики.

Існують відмінності серед країн-членів у підходах до співвідношення державного регулювання ринків професійних послуг та їх саморегулювання, а також до встановлення різних обмежень на освітні вимоги, кількість учасників, організаційну структуру, виняткові права, якими користуються практикуючі фахівці, а також на можливість використання реклами. Тут має значення не лише рівень розвитку кра-

їни, але й традиції нації, рівень проконкурентної свідомості суспільства.

Проаналізуємо статистичні дані (станом на 02 квітня 2013 року), що характеризують розвиток сектору професійних послуг у Великобританії, а також його місце в економіці інших країн-членів ЄС, які входять до НАСЕ¹ [3]. Так, Великобританія, Нідерланди, Люксембург найбільш відзначились серед країн-членів ЄС у сфері зайнятості в секторі професійних послуг у 2010 р., так як у кожній з них було зайнято більше 10% всієї робочої сили нефінансового сектору економіки. Ці ж три держави, разом із Францією та Кіпром, також займають верхні позиції рейтингу країн-членів з генерування доданої вартості з двозначними значеннями не менше 10%. Як видно з таблиці 1 [3, с. 151] у 2010 році в зазначеному секторі Великобританія знаходилась на третьому місці з часткою 15,77% від загального обсягу створеної доданої вартості серед країн-членів ЄС-27. Третє місце Великобританія також займала з часткою 16,48% у 2008 р. та 17,04% у 2009 р.

Таблиця 1

Валова додана вартість, створена в секторах, де домінують представники вільних професій, млн євро

Країни-члени ЄС	Роки		
	2008	2009	2010
ЄС-27	1220634,5	1180840,7	1214911,0
Лідери:			
Німеччина	259110,0	247290,0	257060,0
Франція	210204,7	208000,6	211796,6
Великобританія	201218,2	179077,1	191553,1
Аутсайтери:			
Естонія	1114,5	1019,4	1012,9
Кіпр	1094,3	1133,9	1382,5

За період 2008-2010 рр. максимальні значення показника зафіксовані в Німеччині: у 2008 р. валова додана вартість у розглядуваних секторах склала 21,23% від загального значення в країнах-членах ЄС-27, у 2009 р. – 20,94%, у 2010 р. – 21,16%. Значення даного показника у Франції складало 17,22% у 2008 р., 17,6% у 2009 р., 17,43% у 2010 р. від загального значення в країнах-членах ЄС-27. Якщо в Німеччині та Великобританії значення показника в 2010 р. стали меншими, ніж у 2008 р., то у Франції спостерігалось його зростання на 0,21%. Найменше значення показника зафіксовано на Кіпрі – 0,09% у 2008 р., в Естонії – 0,09% у 2009 р. та 0,08% у 2010 р. від загального обсягу створеної доданої вартості.

У 2010 р. у секторі професійних послуг рівень концентрації був трохи вищий за середній. П'ять найбільших країн-членів ЄС забезпечили майже три чверті (74,9%) доданої вартості та роботу для майже двох третин (67,3%) робочої сили ЄС-27, порівняно з середніми значеннями 71,5% і 64,3% для всього нефінансового сек-

¹ NACE – Статистична класифікація економічної активності ЄС (Statistical classification of economic activities in the European Community).

тору економіки (див. рис. 1). Цей, вище середнього, ступінь концентрації був багато в чому обумовлений відносною важливістю вказаного сектора у Великобританії.

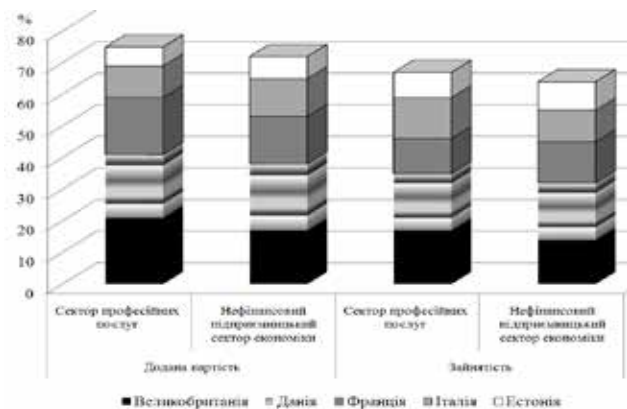

Рис. 1. Кумулятивна частка доданої вартості і зайнятості в секторі професійної діяльності п'яти провідних країн-членів ЄС-27 (% від загальних величин для ЄС-27) [3, с. 155]

Крім того, як видно з таблиці 2 [3, с. 152-155] Великобританія була лідером у розвитку ринків юридичних, інженерно-технічних та інших професійних послуг (крім сектору архітектурних професійних послуг, де валовий прибуток становив 889,1 млн євро, а лідером стала Італія).

У 2001 році Управління з добросовісної торгівлі Великобританії (надалі – OFT) опублікувало доповідь про стан конкуренції в сфері надання юридичних та інших професійних послуг [6], в якій наголошувалося, що відповідна нормативно-правова база є застарілою, занадто складною і недостатньо прозорою. У OFT були підняті питання, що стосувалися адекватності саморегулювання, неефективних процедур розгляду скарг споживачів та обмежень при створенні міждисциплінарного партнерства і доступу баристерів до ринку послуг. Розглянемо основні напрями діяльності, реалізовані OFT з реформування сектору юридичних послуг у та-

кій послідовності: аналіз діючих норм регулювання сектору юридичних послуг; аналіз обмежень входження на ринки юридичних послуг; аналіз механізму розгляду скарг споживачів.

Нормативна база. Однією з цілей проведення реформи було спрощення «нормативного лабіринту», який існував в юридичних професіях. Так, із ухваленням Закону про юридичні послуги в 2007 році було засновано Раду з юридичних послуг, яка відповідає за нагляд за 10 окремими органами, які є затвердженими регуляторами і самостійно регулюють діяльність всіх адвокатів, практикуючих відповідно до юрисдикції. По-друге, Закон про юридичні послуги вимагає, щоб затверджені регулятори повністю відокремили свої регуляторні та представницькі функції. Всі регуляторні рішення мають прийматися за допомогою незалежного регулюючого органу, який може звертатись до Ради з юридичних послуг, якщо будь-яка дія або бездіяльність з боку відповідного професійного органу завдає шкоди його незалежності та ефективності.

Бар'єри входження на ринок. OFT знайшло докази обмежень на міждисциплінарні партнерства, які спотворювали умови конкуренції в секторі юридичних послуг [6, с. 22]. Наприклад, особи, які не володіли юридичними знаннями та практикували неюридичну дисципліну і, тим не менш, активно зверталися до сучасної юридичної практики (наприклад, у сферах ІТ або фінансів), не могли бути керівниками тих підприємств. Крім того, баристери не могли вступати в партнерські відносини один з одним, а також ні баристери, ні соліситери не могли вступати в партнерські відносини з іншими фахівцями (як юристами, так і не-юристами). Нарешті, баристери не могли взагалі мати справу безпосередньо з населенням, а робили це через соліситерів.

Із ухваленням Закону про юридичні послуги у Великобританії було дозволено ліцензування так званих Альтернативних бізнес-структур (ABS), у результаті чого юристи і надавачі неюридичних послуг могли засновувати фірми,

Таблиця 2
Показники розвитку окремих ринків професійних послуг країн-членів ЄС-27 у 2010 році

	Юридичні професійні послуги	Інженерно-технічні професійні послуги	Бізнес-консалтинг	Аудитор-ські професійні послуги	Архітектурні професійні послуги
Валовий прибуток, млн євро					
ЄС-27*	51945,64	37461,11	36368,08	33795,7	12247,48
Країна-лідер	12068,3 УК	10243,0 УК	14415,9 УК	7966,3 УК	2988,2 ІТ
Частка доходу наведених представників вільних професій від загального доходу в секторі професійних послуг у 2010 р. серед країн-членів ЄС-27, %					
ЄС-27*	10,4	18,8	14,0	10,9	3,6
Країна-лідер	20,8 Люксембург	33,9 Словенія	30,1 Румунія	33,0 Люксембург	6,8 Польща
УК	13,4	19,3	20,6	10,2	2,3

Примітки. (*) – середнє значення ЄС-27; УК – Великобританія; ІТ – Італія.

які пропонували б послуги, що охоплюють різні дисципліни, а не-юристи могли б виконувати управлінські функції. Поява ABS мала посилити конкуренцію між існуючими надавачами послуг і потенційну конкуренцію між новими надавачами, зокрема, у формі надання послуг. ABS повинні звернутися за отриманням ліцензії, яка б дозволила їм надавати юридичні послуги. Слід зазначити, що незважаючи на те, що Законом про юридичні послуги було передбачено діяльність ABS, у дійсності це положення не відразу набуло чинності. Станом на 31 березня 2009 року були дозволені тільки Юридичні дисциплінарні практики з максимальною неюридичною власністю більше 25%, а обмеження на всі ABS були зняті тільки 06 жовтня 2011 року.

Закон про юридичні послуги також призвів до переходу від регулювання, що базувалося на індивідуальній основі, до регулювання «на основі суб'єктів» [6, с. 24]. Зокрема, фахівці в галузі юриспруденції більше не мали права на 100% частку в статутному капіталі та управлінських обов'язків (не-юристи можуть володіти та / або керувати ABS). У результаті все більша увага тепер приділяється тому, як компанія забезпечуватиме надання таких послуг, що мають відповідати стандартам якості, наприклад, як організація буде навчати і тренувати своїх працівників, щоб забезпечити виконання цих стандартів. Регулятори все частіше переходять до регулювання, орієнтованого на результат, де вони встановлюють бажані цілі (наприклад, стандарти якості) і оцінюють ризик для компанії не досягти цих результатів. Кожній компанії потрібно буде вирішити, який тип робітників (наприклад, соліситерів, помічників юристів, фінансових консультантів) знадобиться для виконання будь-якої обраної діяльності, яка супроводжується відповідними ризиками. Кожній компанії також буде необхідно забезпечити виконання цих рішень для отримання результатів, зазначених регулятором. У цьому контексті навчання, таким чином, все більше залежатиме від діяльності, що забезпечується, а не тільки від окремих виконавців.

Вимоги до навчання та освіти в сфері юриспруденції також були визнані такими, що можуть становити бар'єри доступу до професії. Наприклад, було встановлено, що на індивідуальному рівні брак навчальних місць, зокрема для баристерів, і вартість навчання можуть представляти бар'єри входження на ринок. Тому, відбувся перегляд вимог до набуття кваліфікації; тестів на професійну придатність, вартість навчання тощо.

Процес оброблення скарг. Як вже було зазначено, однією з проблем старого підходу до регулювання сектору юридичних послуг було нехтування інтересами громадськості, зокрема, у частині оброблення скарг [6, с. 19]. Міністерство юстиції Великобританії визначило декілька проблем з розгляду скарг у норма-

тивній структурі до введення Закону про юридичні послуги. Кожна юридична дисципліна мала окремі процедури розгляду скарг та існували численні контролюючі органи, кожен з яких відповідав, залежно від компетенції, за розгляд скарг. Крім того, регуляторні органи були відповідальні за регулювання діяльності членів, що представляють їх інтереси, та за розгляд скарг, у результаті чого не було фактичної незалежності в обробці скарг. З метою вирішення цих проблем Законом про юридичні послуги було запроваджено нову структуру розгляду скарг. У рамках нового підходу створено організацію – Управління з юридичних скарг (під керуванням Ради з юридичних послуг), яке відповідає за заснування і впровадження схеми незалежного Юридичного омбудсмена, призначеного розглядати скарги від споживачів юридичних послуг та супроводжувати такі послуги. Важливо відзначити, що юрисдикція Юридичного омбудсмена обмежена скаргами щодо наданих послуг. Скарги, пов'язані з неналежним виконанням професійних обов'язків, належать до юрисдикції затверджених регуляторів. Відмінність між неналежним наданням послуг і способом ведення справ не завжди може бути зрозумілою для споживачів. Як правило, у першому випадку має місце професійний проступок, пов'язаний з порушенням відповідного кодексу поведінки юриста (а також введення суду в оману; порушення конфіденційної інформації; нечесні дії, або такі, що шкодять професійній репутації; дискримінація споживача через расу, стать, інвалідність, релігію тощо). Наприклад, баристери повинні дотримуватися кодексу поведінки, встановленого Радою стандартів для баристерів. Аспекти неналежного обслуговування, зокрема, полягають у наступному: відкладений або непрозорий контакт з клієнтом; проблеми з оплатою або втрата документів. Слід зазначити, що Рада з юридичних послуг вимагає, щоб надавачі юридичних послуг дотримувались внутрішніх процедур роботи зі скаргами всіх типів. У першу чергу споживачі зобов'язані подати внутрішню скаргу надавачу послуги. Тільки, якщо скарга не може бути вирішена надавачем послуг, споживач може розв'язати питання за допомогою Юридичного омбудсмену шляхом подання скарги на обслуговування чи шляхом подання скарги на професійну поведінку до відповідного затвердженого регулятора.

На практиці процедура розгляду скарг споживачів залишається достатньо складною. Значно спрощену схему можливих процедур розгляду скарг споживачів можна викласти наступним чином. На першому рівні споживачі звертаються зі скаргою до самозайнятої особи, що надавала послугу. На другому рівні скарги направляються до відповідного регуляторного та/або консультативного органу всередині та/або поза сектором юридичних послуг, та/або у відповідну галузеву асоціацію. Незалежно від особи або діяльності, споживачі мо-

жуть звернутися до консультативного органу споживачів, який, як правило, направляє їх або до Юридичного омбудсмена, або до відповідного уповноваженого регулятора. У випадках, коли і сама діяльність, і особа є нерегламентованими², споживачі можуть звернутися зі скаргами до відповідної асоціації (наприклад, Товариства укладачів заповітів). У разі скарг на асоціацію процедура, як правило, залежить від діяльності асоціації (у цих випадках рідко надається компенсація). Крім того, споживачі можуть звернутися зі скаргами до судів загальної юрисдикції, що може спричинити додаткові часові та фінансові витрати. Хоча наведена інформація ілюструє типові регуляторні взаємодії і способи обробки скарг, слід зазначити, що на практиці можуть виникати суперечливі ситуації. Наприклад, теоретично скарги, які стосуються захищеної діяльності, мають бути направлені або до Юридичного омбудсмена, або відповідному уповноваженому регулятору. Однак на практиці багато захищених видів діяльності проводяться як частина великого пакету послуг. Приміром, у той час як передача прав власності є захищеною діяльністю, купівля будинків зазвичай включає послуги агента з продажу нерухомості, надавача іпотечного кредитування, землеміра і соліситера – нагляд може бути поділений між Юридичним омбудсменом (у випадку юристів), Міністерством юстиції (у випадку іпотеки та майна), Службою Фінансового омбудсмена (у випадку фінансових послуг) та іншими. Ступінь «перекриття» регулювання буде залежати як від виду діяльності, так і від типу особи, яка її провадить.

Неефективний механізм розгляду скарг розглядався як суттєва перешкода в розвитку сектору юридичних послуг, певний виклик безпеці суспільства. Тому, у 2012 р. на замовлення ОФТ були проведені ряд досліджень та опитувань, безпосередньо зорієнтованих на встановлення того, чи були споживачі задоволені результатами користування юридичними послугами. Результати одного з опитувань [6, с. 80] показали, що з 2007 року 15% користувачів юридичних послуг були незадоволені обслуговуванням. Це відповідає приблизно 460 000 користувачам юридичних послуг в Англії та Уельсі щорічно. Крім того ще 16% респондентів дали нейтральну відповідь. Як правило, опитування були зорієнтовані на з'ясування в респондентів, які користувались юридичними послугами і були незадоволені, чи вони скаржилися у подальшому. У цьому випадку більш ніж 87% респондентів вказали, що вони не подавали офіційну скаргу.

² Нерегульований вид діяльності – це діяльність, яка не регулюється жодним актом, у тому числі Законом про юридичні послуги (наприклад, підготовка заповітів, консультації і представництво в поліцейській дільниці та консультації про психічне здоров'я).

³ Захищені види діяльності можуть здійснюватися тільки уповноваженими особами (уповноважені відповідним регулятором фізичні або юридичні особи. Ці регулятори контролюються Радою з юридичних послуг. До уповноважених осіб входять баристери та соліситери).

Крім того, у 2012 році Консультаційна організація «Європейська Економіка» на замовлення ОФТ провела дослідження щодо регуляторних (нормативних) обмежень на ринках юридичних послуг в Англії, Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії, яке було орієнтовано на встановлення ступеня задоволеності обслуговуванням протягом усього періоду з 2007 р., включаючи тих осіб, які користувались юридичними послугами більше одного разу. Опитування стосувалось споживачів послуг, регуляторних органів та органів, що розглядали скарги. Результати дослідження показали, що 70% респондентів «завжди були задоволені» наданими послугами; 19% були «скоріше задоволені, ніж незадоволені» та 11% були «задоволені тільки в половині, або менше половини випадків». Ці результати забезпечили доказ того, що плутанина в процесі подачі скарги зупиняла споживача подавати скаргу, коли в іншому випадку він, можливо, зробив би це. Тобто, навіть після реформ 2007 р. невизначеність залишається ключовим питанням у скаргах та процесі відшкодування збитку.

Усвідомлення процесу подачі скарги на надання юридичних послуг у рамках нової системи було посереднім: 62% респондентів (або 366 осіб) стверджували, що вони були обізнані про процес, перш ніж користуватись послугою, але більше третини з них (39%, або 143 особи) не відчували, що повною мірою зрозуміли цей процес. З числа тих респондентів, які були обізнані про процес подання скарги і відчували, що зрозуміли його, майже дві третини (65%, або 125 осіб) відзначили, що надавачі юридичних послуг роз'яснили їм процес подачі скарг «ясно і на всі випадки життя». Тим не менше, кожний третій респондент відзначив, що процес подачі скарг неясний: по 38% респондентів відповіли «я нічого не знав про процес подання скарги» та «я знав про процес подання скарги і він був зрозумілим для мене»; 24% відповіли «я знав про процес подання скарги, але я не в повній мірі його розумів» (відсоток опитаних від 595 респондентів, які користувались юридичними послугами з 2007 р.)

Висновки. Проаналізувавши вищенаведене можна зробити висновок про те, що захист суспільного інтересу є невід'ємною частиною діяльності представників вільних професій, фахівці несуть особливу етичну відповідальність. У демократичній державі професійна робота (або діяльність «вільних» фахівців) є елементом цивільних свобод. Країни-члени ЄС можуть застосовувати два різних підходи до саморегулювання. У першому випадку, професійні організації та асоціації представляють інтереси своїх фахівців в якості добровільного утворення і відіграють консультативну роль по відношенню до державного регулювання певної професії. Вони також сприяють трансформації поглядів своїх членів за стандартами професійної практики в кодекси етики. У другому випадку, ді-

яльність професійних організацій виступає як непряма складова державного управління: до їх повноважень може відноситись надання дозволу практикувати, здійснення професійного нагляду тощо. Саморегулювання не протиставляється державному регулюванню; скоріше, обидва функціонують у рамках єдиної європейської стратегії, визначеної керівними документами.

Подальшими напрямками досліджень можуть бути аналіз стану конкурентного середовища на ринках професійних послуг в Україні, налагодження ефективної моделі взаємодії органів державної влади з саморегулювальними організаціями з точки зору забезпечення єдиних, недискримінаційних «правил гри» на відповідних ринках. Аналіз європейського досвіду реформування сектору професійних послуг дозволив встановити, що на цьому шляху результативним є організація на державному рівні конференцій з усіма зацікавленими сторонами, присвячених економічному обґрунтуванню реформ на відповідних ринках професійних послуг; проведення он-лайн консультацій (круглих столів) з представниками професійних організацій для отримання інформації про їх існуючі або заплановані кодекси поведінки, а також врахування позиції Антимонопольного комітету України про кращий спосіб розроблення/впровадження кодексів професійної поведінки на національному рівні; проведення анкетних опитувань, які б стосувались як суб'єктів відповідного ринку, так і споживачів. Доцільним є розроблення єдиного стратегічного документу – Статуту вільних професій – в якому було б закріплено поняття та ключову роль, яку мають

відігравати самозайняті особи в суспільстві та економіці України; керівні документи, які безпосередньо або опосередковано стосуються регулювання діяльності представників вільних професій; принципи та інші аспекти діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Prentis E.L. Competitive market economies: self-regulating markets vs. economic stability and the paradox of change [Електронний ресурс] / E. L. Prentis // Journal of Business, Economics & Finance. – 2013. – Vol. 2(2). – P. 95-109.
2. Paterson I. Economic impact of regulation in the field of liberal professions in different Member States [Електронний ресурс] / I. Paterson, M. Fink, A. Ogus // Study for the European Commission, DG Competition. Executive Summary. – January, 2003. – Режим доступу до док: http://ec.europa.eu/competition/sectors/professional_services/studies/executive_en.pdf.
3. The state of liberal professions concerning their functions and relevance to european civil society [Електронний ресурс] / European Economic and Social Committee, EESC/COMM/05/2013. – 2013. – Режим доступу до док: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf>.
4. Лісабонська угода [Електронний ресурс] / Загальне законодавство. Міжнародні документи. – Режим доступу до док.: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_b11.
5. Щодо послуг на внутрішньому ринку [Електронний ресурс] / Директива Європейського Парламенту і Ради. № 2006/123/ЄС. – 2006. – Режим доступу до док.: http://www.uazakon.com/documents/date_3q/pg_gmgqwy.htm.
6. Economic Research into Regulatory Restrictions in the Legal Profession [Електронний ресурс] / A Report for the Office of Fair Trading by Europe Economics. – 2013. – January. – 170 p. – Режим доступу до док.: http://www.of.gov.uk/shared_of/reports/professional_bodies/OFT1460.pdf.